

Tadeusz Mazur

Podstawowe kierunki działalności naukowej Profesora Ryszarda Orłowskiego

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H, Oeconomia 25, 1-20

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

T a d e u s z M A Z U R

**Podstawowe kierunki działalności naukowej
Profesora Ryszarda Orłowskiego**

The Basic Fields of Research Activity of Professor Ryszard Orłowski

Rozwój naukowy Ryszarda Orłowskiego kształtował się pod wpływem wybitnych uczonych. Byli nimi: w Krakowie prof. Henryk Mościcki, a następnie w Lublinie w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej zrazu prof. Janusz Deresiewicz, a później przez dłuższy już okres, prof. Juliusz Willaume. Po napisaniu pracy doktorskiej pod kierunkiem prof. Willaume'a R. Orłowski, jako młody uczony, dostał się z kolei w krąg osobistego i bliskiego oddziaływania prof. Stanisława Hoszowskiego, czołowego przedstawiciela słynnej szkoły prof. Franciszka Bujaka, jednego z najwybitniejszych polskich historyków gospodarczych.¹ Rozwijając swoje umiejętności pod opieką tak znakomitych mistrzów R. Orłowski uzyskał, specjalizując się w zakresie historii gospodarczej, solidne i wszechstronne przygotowanie warsztatowe i metodologiczne.

Działalność naukowa prof. dr. hab. Ryszarda Orłowskiego wiąże się w całości z jego pracą w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej. Pracę tę podjął w 1952 roku, po przeniesieniu się na własną prośbę z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. Głównym nurtem zainteresowań Profesora stały się zasadnicze procesy zachodzące w rolnictwie i przeobrażenia wsi w przełomowym dla rozwoju gospodarczego ziem polskich w okresie drugiej połowy XVIII wieku na przykładzie dóbr Ordynacji Zamojskiej. W dalszych swoich badaniach rozszerzał on zarówno ramy terytorialne, jak i chronologiczne. Poszerzał też swoje zainteresowania badawcze o nowe problemy, czego inspiracją była praktyka. Z racji pełnienia funkcji kierowniczych na Wydziale Ekonomicznym i w całej Uczelni oraz

¹ J. Bieniarzówna: *Stanisław Hoszowski* (19 X 1904—21 I 1987), „Kwartalnik Historyczny”, R. XCIV:1988, nr 2, s. 325.

wieloletniej działalności w Związku Nauczycielstwa Polskiego i Polskim Towarzystwie Ekonomicznym podjął Profesor badania nad kształceniem ekonomistów na poziomie szkoły wyższej, dziejami ruchu zawodowego nauczycieli i współczesnymi problemami ekonomicznymi.

Pierwsze badania naukowe, jakie podjął R. Orłowski, dotyczyły dziejów dóbr Ordynacji Zamojskiej w drugiej połowie XVIII wieku, a szczególnie położenia chłopów w tych dobrach, gdyż problematyka ta stała się przedmiotem przygotowywanej rozprawy doktorskiej. Tematem tym włączył się w nurt ogólnopolskich badań nad dziejami wsi polskiej okresu Oświecenia. Uwagę skupił wprawdzie na aktualnych i preferowanych wówczas w badaniach zagadnieniach związanych z położeniem i walką klasową chłopów, dostrzegł jednak i inne występujące na tym terenie zjawiska, jak kolonizacja niemiecka, handel splawny itp., które to zagadnienia omówił w gruntownych, opartych na solidnej podstawie źródłowej, rozprawach. Jako pierwszy po drugiej wojnie światowej sięgnął do nader zasobnego byłego archiwum zwierzynieckiego Ordynacji, przechowywanego w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie. Kwerendę źródłową rozszerzył na inne krajowe archiwa i zbiory rękopisów (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, biblioteki: Narodowa w Warszawie, Uniwersytetu Warszawskiego, Muzeum Czartoryskich w Krakowie i Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu). Obok problemów ściśle sprecyzowanych w temacie autor zajął się również historią Ordynacji, jej strukturą wewnętrzną i organizacją gospodarczą, co zaowocowało opublikowaniem kilku studiów i artykułów cząstkowych.²

Podsumowaniem kilkuletnich badań nad Ordynacją Zamojską stała się rozprawa doktorska nt. „Położenia i walki klasowej chłopów w Ordynacji Zamojskiej w drugiej połowie XVIII wieku”, obroniona w 1961 i wydana drukiem pod tym samym tytułem w 1962 roku.³ Promotorem pracy był prof. dr hab. Juliusz Willaume. W rozprawie dużo miejsca poświęcono zagadnieniom związanym z organizacją i strukturą gospodarczą Ordynacji. Wynikało to z braku podstawowych opracowań tych problemów, których wyjaśnienie niezbędne było dla zrozumienia zachodzących

² *Położenie chłopów w dobrach Ordynacji Zamojskiej w drugiej połowie XVIII w.*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio F, vol. 7: 1952 (druk 1956), s. 107—170; *Z dziejów organizacji handlu splawnego w Ordynacji Zamojskiej w końcu XVIII wieku*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio F, vol. 11: 1956, s. 81—100; *Koloniści — rolnicy niemieccy w Ordynacji Zamojskiej w końcu XVIII wieku*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio F, vol. 12: 1960, s. 157—179; *Opór włościan i formy walki klasowej w Ordynacji Zamojskiej w drugiej połowie XVIII stulecia*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio F, vol. 14: 1959, s. 139—177; *Uwagi o położeniu chłopów w kluczu krańskim w drugiej połowie XVIII stulecia* [w:] *Z dziejów powiatu kraśnickiego*, Lublin 1964, s. 168—179.

³ *Położenie i walka klasowa chłopów w Ordynacji Zamojskiej w drugiej połowie XVIII wieku*, Wyd. Lub., Lublin 1963, ss. 237, nlb. 3, tabl. 1, tabl. skl. 1, mapa, bibliogr.

na wsi ordynackiej procesów gospodarczych i społecznych. Zasadniczą problematykę pracy przedstawiono w dwóch ostatnich rozdziałach. Zwrócono tu szczególną uwagę na sporną kwestię prawnego stosunku chłopów do ziemi, spustoszenie gospodarki wiejskiej będące konsekwencją licznych wojen, powinności chłopskie na rzecz dworu, warunki materialnego bytu chłopów, różne formy oporu i antyfeudalnych wystąpień wsi. Na szczególne podkreślenie zasługuje przedstawienie prób oczynszowania chłopów w kluczu janowskim przez ekskanclerza Andrzeja Zamoyskiego, gdyż sprawa ta nie była podnoszona we wcześniejszej literaturze przedmiotu.

W pewnym związku z dotychczasowymi badaniami nad Ordynacją pozostawał znacznie szerszy problemowo i terytorialnie przedmiot kolejnych zainteresowań naukowych Profesora, a mianowicie reformy społeczno-gospodarcze za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego. Problematyka nowych badań dotyczyła konkretnie postaci Andrzeja Zamoyskiego, jednego z najwybitniejszych przedstawicieli rodziny Zamoyskich i jednego z bliskich współpracowników króla Stanisława Augusta.

Działalność społeczno-gospodarcza Andrzeja Zamoyskiego stała się przedmiotem kilkuletnich badań Profesora. Należy podkreślić, że we wcześniejszej literaturze przedstawiającej A. Zamoyskiego zainteresowanie budziły tylko niektóre epizody z jego życia (rezygnacja z urzędu kanclerskiego, kodeks, reformy włościańskie). Profesor podjął próbę przedstawienia w miarę pełnej działalności społeczno-gospodarczej na tle jego działalności politycznej. Te sfery działania były zresztą od siebie warunkowane i przeplatały się nawzajem. Ramy chronologiczne przygotowywanej rozprawy wyznaczyły daty rozpoczęcia działalności publiczno-reformatorskiej A. Zamoyskiego (1857) i jego śmierci (1892). Autor przeprowadził rozległą kwerendę archiwalną. Wykorzystał archiwum domowe A. Zamoyskiego w Zespole Bibliotek Ordynacji Zamoyskiej, AGAD, akta Ordynacji Zamoyskiej w WAP w Lublinie oraz materiały rękopiśmienne w bibliotekach: Narodowej i Uniwersytetu w Warszawie, Muzeum Czarotoryskich, Jagiellońskiej i PAN w Krakowie, Uniwersytetu w Poznaniu, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Kórnickiej PAN i KUL w Lublinie. Zaszła też konieczność rozszerzenia poszukiwań źródłowych na archiwa zagraniczne. W trakcie kwerendy w archiwach lwowskich, kijowskich i moskiewskich udało się Profesorowi dotrzeć do części tzw. archiwum Jędrzeja Zamoyskiego (w Kijowie), którą wybitny historyk Władysław Konopczyński uznał za zaginioną.

Efektem kilkuletnich wysiłków badawczych była rozprawa habilitacyjna nt. „Działalności społeczno-ekonomicznej Andrzeja Zamoyskiego (1757—1792)” powielona w 100 egzemplarzach w 1965 i obroniona w

1966 roku.⁴ Autor uzupełnił w tej pracy wyniki dotychczasowych badań nad projektem Kodeksu Zamoyskiego. Wskazał, że ten mąż stanu zmierzał do zreformowania ustroju politycznego Polski według wzoru angielskiego, a w kwestiach społeczno-politycznych poszedł dalej od zamierzeń Czartoryskich (Familii) uznając, że ze względu na potrzebę ożywienia handlu krajowego konieczne jest wciągnięcie włościan w obręb gospodarki rynkowej przez wprowadzenie reform czynszowych. Autor wykazał istotny wpływ idei fizjokratyzmu oraz patentów austriackich w sprawach włościańskich na prawodawcze koncepcje ekskanclerza na odcinku społeczno-gospodarczym. Przedstawił też reformy przeprowadzane w majątkach Zamoyskiego, rozsianych w różnych częściach dawnej Rzeczypospolitej, podkreślając ich ograniczony charakter, czego najistotniejszym świadectwem było pozostawienie świadczeń w naturze i robociznie. Interesujące są fragmenty pracy poświęcone sporom rodzinnym o ster Ordynacji oraz dwuznacznej roli Stanisława Staszica, pod którego wpływem pozostawała wdowa po ekskanclerzu Konstancja. W sumie rozprawa R. Orłowskiego ukazuje Zamoyskiego nie tylko jako teoretyka reform społeczno-ekonomicznych, ale także jako realizatora przedstawionych propozycji w praktyce, wypełnia luki w wiedzy o działalności tego reformatora i rewiduje szereg sądów wyrażanych na ten temat we wcześniejszej literaturze historycznej. Mimo bardzo niskiego nakładu praca ta spotkała się z dużym zainteresowaniem historyków, a w recenzjach podkreślano takie jej walory, jak solidna podstawa źródłowa, nowatorskie ujęcie i wyważone sądy.

Odpowiadając na zamówienie Zamoyskiego Towarzystwa Naukowego Profesor przygotował nową redakcję pracy o Andrzeju Zamoyskim. W tym celu dokonał dodatkowej kwerendy źródłowej i uwzględniając uwagi recenzentów opracował nową, ulepszoną i pełniejszą wersję monografii o tym reformatorze. Książka ukazała się pod koniec 1974 roku pod tytułem *Między obowiązkiem obywatelskim a interesem własnym. Andrzej Zamoyski 1757—1792*.⁵

Rezultatem badań nad Ordynacją Zamojską i działalnością Andrzeja Zamoyskiego było też kilka dalszych studiów i artykułów. Tematyka ich dotyczyła między innymi działalności społeczno-ekonomicznej A. Zamoyskiego w okresie kanclerstwa, oczynszowania włościan w jego dobrach, problemu materialnego wsparcia powstania kościuszkowskiego w Lubelskiem, dziejów Ordynacji Zamojskiej od jej powstania do upadku Rzeczypospolitej, dóbr beresteckich na Ukrainie w drugiej połowie XVIII wie-

⁴ *Działalność społeczno-gospodarcza Andrzeja Zamoyskiego (1757—1792)*. Rozprawa habilitacyjna, Lublin 1965, s. XI, 324.

⁵ *Między obowiązkiem obywatelskim a interesem własnym. Andrzej Zamoyski 1757—1792*, Lublin 1974, s. 261.

ku.⁶ Na szczególną uwagę zasługują tu dwa studia, o mało znanej działalności Andrzeja Zamoyskiego w Komisji Edukacji Narodowej i jego udziale w kodyfikacji praw (Kodeks Zamoyskiego).⁷ Rozprawa *Działalność Andrzeja Zamoyskiego na polu kodyfikacji praw* była przedstawiona na Sesji Naukowej „Czterysta lat Zamościa”, zorganizowanej przez I Wydział Nauk Społecznych PAN 11–13 czerwca 1980 roku w Zamościu.

Nawiązaniem do poprzednich badań Profesora i niejako ich kontynuacją było przygotowanie rozprawy *Stanowisko dworu austriackiego wobec Ordynacji Zamojskiej*, będącej rezultatem studiów archiwalnych w Wiedniu.⁸ Autor przedstawił tu sytuację Ordynacji Zamojskiej po pierwszym rozbiorze, kiedy to podzielona działała w dwóch z gruntu różnych systemach gospodarczych. Mimo zachowania wspólnego dla całego latyfundium kierownictwa ekonomicznego, sztuczne rozczłonkowanie majątku nastręczało poważne trudności, zwłaszcza w zakresie regulowania świadczeń państwowych i poboru rekruta. Interesująco ukazana została kwestia oddziaływania ustawodawstwa austriackiego na gospodarkę Ordynacji. Autor wykazał, że wpływ tego ustawodawstwa uwidocznił się szczególnie w sferze położenia i powinności chłopów.

Już u progu kariery naukowej, obok zasadniczej dla swoich ówczesnych zainteresowań problematyki wiejskiej, R. Orłowski zwrócił swoje zainteresowania ku tematyce miejskiej, która w polskiej historiografii zawsze zajmowała poczesne miejsce, a wyniki badań w tym zakresie były bardzo poważne. Równocześnie jednak niekorzystna była sytuacja w zakresie monograficznych opracowań przeszłości poszczególnych miast. Szczególnie przed drugą wojną światową prace tego typu nie były najczęściej przygotowywane przez specjalistów. Tak było również w przypadku miast Lubelszczyzny. W zdecydowanej większości monografie poświęcone ich przeszłości były rezultatem pracy historyków amatorów, nie spełniały więc wymogów naukowych (najczęściej były to kompilacje lub streszczenia źródeł). Do zajęcia się problematyką miejską zachęciła R. Orłowskiego propozycja łukowskich władz powiatowych napisania mo-

⁶ *Działalność społeczno-gospodarcza Andrzeja Zamoyskiego w latach kanclerstwa*, „Rocznik Lubelski”, R. VIII:1965, s. 103–130; *Oczyszczanie włości w dobrach Andrzeja Zamoyskiego*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio H, vol. I: 1967, s. 119–140; *Z dziejów materialnego poparcia powstania kościuszkowskiego w Lubelskiem*, „Rocznik Lubelski”, R. X:1967, s. 171–178; *Dzieje dóbr Ordynacji Zamojskiej do końca Rzeczypospolitej szlacheckiej*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio H, vol. II:1968, s. 145–169; *Ordynacja Zamojska*, [w:] *Zamość i Zamojszczyzna w dziejach i kulturze polskiej*, Zamość 1969, s. 105–124; *Dobra beresteckie na Ukrainie w drugiej połowie XVIII wieku*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio H, vol. IV:1970, s. 257–264.

⁷ *Udział Andrzeja Zamoyskiego w pracach Komisji Edukacji Narodowej*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio F, vol. XXIX:1974, s. 955–103; *Działalność Andrzeja Zamoyskiego na polu kodyfikacji praw*, „Palestra”, 1980, 7, s. 11–19.

⁸ *Stanowisko dworu wiedeńskiego wobec Ordynacji Zamojskiej*, [w:] *Wiktoria wiedeńska i stosunki polsko-austriackie 1683–1983*, Lublin 1983, s. 166–185.

nografii miasta Łukowa. Podjął się on tego zadania wraz z J. R. Szaflikiem. Skróconą wersję monografii przedstawili autorzy na sesji naukowej poświęconej przeszłości Łukowa i Ziemi Łukowskiej, którą zorganizował lubelski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego przy współpracy miejscowych władz administracyjnych. Materiały z tej sesji pod redakcją R. Orłowskiego i J. R. Szaflika ukazały się drukiem w 1958 roku.⁹ Pełna wersja monografii została wydana w 1962 roku.¹⁰ J. R. Szaflik przedstawił w niej dzieje Łukowa od powstania miasta do 1660 roku, a R. Orłowski od 1660 do 1939 roku. Autorzy starali się przedstawić w tej pracy całokształt procesów zachodzących w życiu miasta, o ile na to pozwalały zachowane przekazy źródłowe. Przy jej opracowaniu przestrzegali pewnej hierarchii omawianych kwestii, stąd stosunkowo najwięcej uwagi poświęcili sprawom gospodarczym, społecznym i politycznym, mniej natomiast kulturalnym. Autorzy ukazali szereg nieznanych szczegółów z przeszłości miasta. Rola miasta Łukowa przedstawiona została we właściwych proporcjach, bez wyolbrzymiania i przeceniania. Należy podkreślić, że praca ta powstała jako pierwsza w lubelskim środowisku naukowym i zapoczątkowała rozwijane później na dużą skalę, trwające do dzisiaj badania nad dziejami miast Lubelszczyzny.

Gospodarce miejskiej poświęcił też Profesor sporo miejsca w dwóch publikacjach dotyczących problemów społeczno-ekonomicznych Lubelszczyzny w wiekach XVII—XVIII.¹¹ Oczywiście z uwagi na wybitnie rolniczy charakter tego regionu dominująca część tych prac dotyczyła gospodarki rolnej i stosunków społecznych na wsi lubelskiej. Do problematyki lubelskiej nawiązywał też podjęty w 1981 roku temat resortowy „Rola i miejsce Warszawy w życiu społeczeństwa polskiego”, koordynowany przez Uniwersytet Warszawski. W ramach tego tematu Profesor wykonał ze swoim uczniem T. Mazurem pracę dotyczącą związków gospodarczych Lubelszczyzny z Warszawą w XIX stuleciu.¹² Różne aspekty związków gospodarczych Lublina i Lubelszczyzny z Warszawą przedstawione zostały w oparciu o obszernie i kompetentnie zgromadzoną bazę

⁹ *Z przeszłości miasta Łukowa* (aut. R. Orłowski, J. R. Szaflik), [w:] *Z przeszłości Ziemi Łukowskiej*, Lublin 1959, s. 15—42.

¹⁰ *Dzieje miasta Łukowa* (aut. R. Orłowski, J. R. Szaflik), Lublin 1962, s. , nrb. 3, il., portr., tabl., plan, bibliogr.

¹¹ *Blaski i cienie Lubelszczyzny w XVII i XVIII wieku*, [w:] *Lubelszczyzna w Tysiącleciu Polski. Referaty na sesję zorganizowaną przez UMCS i Kuratorium Okręgu Szkolnego w Lublinie*, 18—19 XII 1966, Lublin 1966, s. 49—92; *Problemy społeczno-gospodarcze Lubelszczyzny XVII i XVIII stulecia*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio F, vol. XXXII:1977, s. 63—86.

¹² *Związki gospodarcze Lubelszczyzny z Warszawą w XIX stuleciu*, (aut. T. Mazur, R. Orłowski), [w:] *Związki Lubelszczyzny z Warszawą w XVII—XIX wieku*, Warszawa—Łódź 1989, s. 49—82; *Udział Banku Polskiego i prywatnego kapitału warszawskiego w finansowaniu przemysłu Lubelszczyzny w XIX wieku* (aut. T. Mazur, R. Orłowski), Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio H, vol. XXII:1988, s. 1—17.

źródłową. Wśród czynników integrujących gospodarczo Lubelszczyznę z Warszawą w XIX wieku autorzy obszernie omówili zagadnienia rozwoju sieci komunikacyjnej, w szczególności zaś przełomowe znaczenie w dziedzinie transportu budowy linii kolejowych. Przedstawiono szeroko nieudane próby rozwoju przemysłu metalowego i włókienniczego w oparciu o kapitały Banku Polskiego wykazując, że fiasko tych prób wiązało się z brakiem surowców. Z kolei oceniono rolę kapitału warszawskiego w rozwoju dominującego na Lubelszczyźnie przemysłu spożywczego (cukrownictwa, gorzelnictwa i młynarstwa). Autorzy podkreślili, że rolę Lubelszczyzny we wzajemnej wymianie gospodarczej z Warszawą wyznaczał rolniczy charakter tego regionu. Lubelskie oferowało Warszawie produkty rolnicze i leśne oraz wyroby przemysłu spożywczego, Warszawa z kolei stanowiła dla Lubelszczyzny główne źródło zaopatrzenia w artykuły przemysłowe o wyższym poziomie technicznym i najczęściej tańsze niż wyroby produkowane przez przemysł miejscowy. Na koniec interesująco przedstawiono rozwój instytucji kredytowych w Lublinie na przełomie XIX i XX wieku oraz rolę Warszawy w tym względzie. Praca ta świadczy dobitnie, że R. Orłowskiego charakteryzuje umiejętność łączenia w swych badaniach problematyki regionalnej z ogólnokrajową.

Od połowy lat 70. nowym polem badań R. Orłowskiego stały się problemy historii gospodarczej jako dyscypliny uprawianej. Wiedzę na ten temat i wieloletnie doświadczenie naukowo-dydaktyczne zawarł w obszernym i nowatorskim opracowaniu podręcznika akademickiego *Historia gospodarcza dla ekonomistów*, który napisał ze swoim uczniem J. Dudą.¹³ Zaletą tego podręcznika jest już dobrze przemyślana konstrukcja. Umiejętnie połączono w nim problematykę polską z powszechną, napisany został żywo i interesująco. Obiektywne naświetlenie faktów, obiektywne opinie, sądy i wnioski zawarte w podręczniku powodują że, mimo iż napisany został na początku lat 80., może nadal służyć studentom jako doskonała pomoc dydaktyczna. Miał dwa wydania.

Kręgu tematycznego historii gospodarczej dotyczyły też syntetyczne opracowania R. Orłowskiego *Problemy ekonomicznego rozwoju Narodnej Pol'si za 30 lat (1944—1974)* i *Untersuchungen zur polnischen Wirtschaftsgeschichte*, obydwa opublikowane za granicą.¹⁴

W sferze zainteresowań Profesora znalazły się też wybitne postacie związane w przeszłości z gospodarką czy życiem kulturalnym Lublina

¹³ *Historia gospodarcza dla ekonomistów* (aut. J. Duda, R. Orłowski), wyd. I, Lublin 1982, s. 450, wyd. II, Lublin.

¹⁴ *Problemy ekonomicznego rozwoju Narodnej Pol'si za 30 lat (1944—1974 gg.)*, [w:] *Bratskoje Sodruzestwo (Materiały naukowej sesji poświęconej 30-letniemu Pol'skiej Narodnej Respubliki)*, Erevan 1975, s. 72—87; *Untersuchungen zur polnischen Wirtschaftsgeschichte*, Umea 1981, s. 1—17, [w:] (seria) *Justitutionen für ekonomisk historia* Umea Universitet, 1981, nr 1.

i Lubelszczyzny. Znalazło to wyraz w tematyce prowadzonych przez niego seminariów magisterskich, na których powstało szereg monograficznych opracowań dotyczących lubelskich fabrykantów, bankowców i innych osób wybijających się w gospodarce i życiu społecznym Lublina i regionu. Z tymi zainteresowaniami oraz z podjętymi na początku działalności naukowej badaniami nad Łukowem i Ziemią Łukowską związana była praca Profesora nad obszernym, bogato udokumentowanym źródłowo, studium biograficznym o poznanym ekonomście Leonie Piotrze Klimeckim (1889—1969), ofiarnym działaczu polonijnym w Szwajcarii w okresie I wojny światowej, publicyście i dyplomacie (na placówce w Sofii) w latach II Rzeczypospolitej.¹⁵ Klimecki urodził się w Łukowie i przeniósł się tu po niespodziewanym zwolnieniu go przez Becka z pracy w dyplomacji. Do końca życia brał czynny udział w życiu społecznym i ruchu regionalnym. Plonem zainteresowań działalnością ludzi szczególnie zasłużonych dla Lubelszczyzny stały się biogramy lub opracowania biograficzne dotyczące Michała Stworzyńskiego¹⁶, Ignacego Loyoli Rychtera¹⁷, Szymona Tadeusza Piotrowskiego¹⁸, Leszka Kuncewicza¹⁹.

Wieloletnia aktywna działalność Profesora w Związku Nauczycielstwa Polskiego stała się impulsem do podjęcia przez niego badań nad dziejami ruchu zawodowego nauczycieli. Warto tu podkreślić, że jego staraniem w 1969 roku reaktywowano „Roczniki Ogniska Nauczycielskiego w Lublinie”. Pismo to, będące organem Zarządu Okręgu ZNP w Lublinie, nawiązywało do przedwojennego „Ogniska Nauczycielskiego”, pisma unikalnego w związkowym ruchu nauczycielskim. Staraniem R. Orłowskiego, jako redaktora i przewodniczącego Kolegium Redakcyjnego, wznowiona edycja „Rocznika” zmierzała wyraźnie w kierunku uczynienia zeń środowiskowego czasopisma o charakterze naukowym. Wkrótce udało się skupić wokół niego doświadczonych autorów wywodzących się z akademickiego środowiska lubelskich szkół wyższych oraz ambitnych i zdolnych nauczycieli, próbujących sił na niwie naukowej. Pismo to stało się też szansą dla młodych pracowników naukowych reprezentujących nauki pedagogiczne. „Roczniki” prezentowały na zewnątrz dorobek Lubelszczyzny na polu oświaty i nowatorstwa pedagogicznego. Poważne miejsce

¹⁵ L. Klimecki: *Zapoznany działacz społeczny i dyplomata (1889—1968)*, [w:] *Łuków i okolice XIX i XX wieku*, Warszawa 1988, s. 147—170; *Leon Klimecki — działacz polonijny w Szwajcarii w latach 1909—1920*, „Rocznik Polonijny” 1986/87, 7—8, s. 31—42.

¹⁶ *Mikołaj Stworzyński, nieznany inwentaryzator grodzisk południowej Lubelszczyzny z początków XIX w.* (aut. Jan Gurba, Ryszard Orłowski), „Wiadomości Archeologiczne” 1956, t. 23, a. 1, s. 66—71.

¹⁷ *Rychter Ignacy Loyola* [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa 1972, s. 777.

¹⁸ *Piotrowski Szymon Tadeusz (1858—1918)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, T. XXVI/3, z. 10, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1981, s. 513—514.

¹⁹ *Dr Leszek Kuncewicz*, „Problemy Ekonomiczne”, 1983, 2.

na ich łamach zajmowała problematyka tajnej oświaty i martyrologii nauczycieli Lubelszczyzny w latach drugiej wojny światowej. Pod redakcją R. Orłowskiego ukazało się pięć roczników tego pisma.

Plonem badań Profesora nad dziejami ZNP było kilka artykułów i recenzji. Największym osiągnięciem w tym zakresie stało się wydanie książki *Strajk nauczycielski 1937 roku*, która ukazała się drukiem w 1971 roku i była pokłosiem ogólnopolskiej sesji popularnonaukowej w Lublinie w 1967 roku.²⁰ W publikacji tej R. Orłowski wspólnie z W. Śladkowskim zamieścił oryginalne materiały źródłowe do strajku nauczycieli w Lubelskiem. Tematykę związkową w dorobku naukowym Profesora sumuje niejako źródłowe studium *Z działalności Związku Nauczycielstwa Polskiego w lubelskim ośrodku akademickim 1945—1975*, wchodzące w skład pracy zbiorowej przedstawiającej działalność ZNP na Lubelszczyźnie w latach 1905—1985.²¹

Wieloletnia działalność społeczna R. Orłowskiego w Polskim Towarzystwie Ekonomicznym, Lubelskim Zespole Planowania Komisji Planowania przy Radzie Ministrów oraz (jako przewodniczącego) Społecznej Radzie Konsultacyjnej przy Wojewodzie Lubelskim skłoniła go do prób powiązania swoich badań z potrzebami praktyki gospodarczej i podjęcia współczesnej problematyki ekonomicznej. Efektem tego były dwie publikacje. W pierwszej z nich, wspólnie z Z. Miturą, dokonał wnikliwej oceny rozwoju społeczno-gospodarczego regionu po drugiej wojnie światowej, podkreślając nie tylko pozytywne efekty, ale też błędy i dysproporcje.²² Studium to stało się punktem wyjścia do nakreślenia kierunków dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego makroregionu środkowowschodniego. Koncepcje dotyczące kierunków tego rozwoju zawarte zostały w dwóch pracach napisanych wspólnie z H. Szponarem.²³ Publikacje Profesora opracowane wraz z Z. Miturą i H. Szponarem miały pewne znaczenie dla regionalnych rozwiązań planistycznych.

Oddzielną grupę zainteresowań R. Orłowskiego stanowiły badania nad przeszłością i bieżącymi sprawami Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej i Wydziału Ekonomicznego tej Uczelni. Zajęcie się powyższą problematyką było niejako konsekwencją wieloletniego piastowania przez

²⁰ *Strajk nauczycielski 1937 roku. Materiały i źródła*. Red. R. Orłowski i W. Śladkowski, Lublin 1971, ss. 292.

²¹ *Z działalności Związku Nauczycielstwa Polskiego w lubelskim ośrodku akademickim* [w:] *Zarys dziejów Związku Nauczycielstwa Polskiego na Lubelszczyźnie w latach 1905—1985*, Lublin 1988, s. 221—244.

²² *Przeobrażenia społeczno-gospodarcze na Lubelszczyźnie w okresie czterdziestolecia PRL*, „Region Lubelski” 1989, 1, (współ z Z. Miturą).

²³ *Rozwój społeczno-gospodarczy makroregionu środkowowschodniego w świetle zadań planu 5-letniego na lata 1976—1980* [w:] *Z problematyki budowy społeczeństwa socjalistycznego*, Lublin 1979; *Rozwój społeczno-gospodarczy makroregionu środkowowschodniego w świetle założeń planu 5-letniego 1976—1980*, „Folia Societatis Scientiarum Lublinensis”, vol. 21, 1981.

Profesora funkcji kierowniczych na Uczelni (prorektor) i Wydziale (prodziekan i dziekan). Publikacje z tego zakresu wnoszą istotny wkład do poznania genezy i pierwszych lat działalności UMCS, powiązań Uczelni z zagranicznymi szkołami wyższymi oraz historii, organizacji i funkcjonowania Wydziału Ekonomicznego.²⁴ R. Orłowski włączył się też ze swoimi publikacjami do ogólnopolskiej dyskusji na temat studiów zaocznych. Współ z W. Kwiecieniem przedstawił kilka artykułów na temat organizacji i działalności dydaktycznej punktów konsultacyjnych Zawodowych Studiów Ekonomicznych UMCS w Lublinie, Rzeszowie i Tarnobrzegu. Autorzy, analizując konkretne jednostki, przedstawili w tych pracach ogólne wnioski dotyczące dodatnich i ujemnych stron zaocznych studiów ekonomicznych.²⁵

Warto podkreślić, że R. Orłowski ma duży udział w ogólnym dorobku naukowym Wydziału Ekonomicznego UMCS, jako wieloletni (od 1977 r.) redaktor sekcji ekonomicznej „Annales” UMCS. Pod jego redakcją ukazało się 11 numerów tego czasopisma (od vol. X do XXIII), w których umieszczono 257 rozpraw, głównie ekonomistów lubelskich. Czasopismo to jest, jak dotąd, jedynym pismem specjalistycznym nauk ekonomicznych we wschodniej części Polski. Ma ono szczególne znaczenie dla młodych pracowników naukowych, dla których trudno dostępne są czasopisma centralne. Zaslugą Profesora jest bardzo regularne ukazywanie się kolejnych numerów (nawet w ostatnich, tak kryzysowych dla polskiego czasopiśmiennictwa latach), staranny wybór autorów i recenzentów, coraz częstsze drukowanie tekstów obcojęzycznych (co jest ważne ze względu na szeroką wymianę z zagranicznymi ośrodkami uniwersyteckimi) oraz dbałość o wysoki poziom publikowanych prac.

Prace Profesora charakteryzują się rzetelnym wykorzystaniem źródeł, obiektywizmem, komunikatywnym wykładem i stylem. Z tego względu,

²⁴ *Powstanie Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej*, „Mówią Wieki” 1974, 9; *Współpraca Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z uczelniami zagranicznymi*, „Życie Szkoły Wyższej”, 1976, 7/8; *Związki Uniwersytetu z uczelniami zagranicznymi* [w:] *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej 1944–1979*, Lublin 1979; *Stan organizacyjny Wydziału Ekonomicznego UMCS i perspektywy jego rozwoju*, Lublin 1968 (współ z W. Holtzmanem i A. Wosiem); *Problemy rozwoju Wydziału Ekonomicznego*, Lublin 1974 (współ z W. Holtzmanem); *Piętnastolecie działalności Wydziału Ekonomicznego*, „Problemy Ekonomiczne” 1980, 3; *Pierwsze dziesięciolecie Wydziału Ekonomicznego UMCS, 1964–1974*, „Rocznik Ogniska Nauczycielskiego w Lublinie”, T. 7–8:1980; *XX Years of Economic Department (1965–1985)*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, Sectio H, vol. XVIII:1984.

²⁵ (Współ z W. Kwietniem): *Kształcenie kadr ekonomicznych w punktach konsultacyjnych Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej*, [w:] *Wiedza i kwalifikacje czynnikami rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego kraju*, Warszawa 1971; *Kształcenie kadr ekonomicznych w punktach konsultacyjnych UMCS*, [w:] *Szkolne formy oświaty dla pracujących. Materiały na konferencję nt. Wiedza i kwalifikacje czynnikami rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego kraju*; Tamże 16–18 X 1969, Warszawa 1969; *Zaoczne studia ekonomiczne dla pracujących*, [w:] *Prawnicze, administracyjne i ekonomiczne studia wyższe w Rzeszowie 1959–1974*, Rzeszów 1975.

mimo swej złożoności problematyki historyczno-gospodarczej, są dostępne dla szerszego grona czytelników. R. Orłowski jest typowym przykładem historyka gospodarczego, który umiejętnie łączy zagadnienia regionalne z ogólnokrajowymi. Korzystając z doświadczeń badawczych rozszerzał on swoje zainteresowania naukowe zarówno terytorialnie, jak i tematycznie, przechodząc jednocześnie od opracowań analitycznych do ujęć syntetycznych, uwzględniając zalecaną przez F. Braudela obserwację zjawisk społeczno-gospodarczych na długim odcinku chronologicznym. Publikacje Profesora były przedmiotem zainteresowania poważnych czasopism naukowych w kraju — ich recenzje zamieszczał między innymi „Kwartalnik Historyczny”, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych” oraz „Acta Poloniae Historica”. Prace te znalazły też oddźwięk za granicą, zwłaszcza w ZSRR (recenzje J. Kostiuszki i W. Sosina). Na publikacje źródłowe R. Orłowskiego powoływano się wielokrotnie w różnego rodzaju monografiach i opracowaniach syntetycznych. Dotyczy to zarówno autorów polskich, jak i obcych, zwłaszcza z kijowskiego ośrodka naukowego.

*

Profesor był organizatorem, współorganizatorem lub przynajmniej aktywnym uczestnikiem wielu konferencji naukowych lub popularnonaukowych, zarówno o charakterze historycznym, jak i ekonomicznym, przyczyniając się niejednokrotnie do publikacji materiałów będących ich pokłosiem. Współorganizował Zjazd Młodych Historyków w Warszawie w dniach od 22 listopada do 1 grudnia 1954 r., stał na czele komitetu organizacyjnego II Ogólnopolskiego Zjazdu Studenckich Kół Naukowych, współorganizował ogólnopolskie Seminaria Naukowe „Strajk nauczycielski 1937 roku”. Jako prezes Oddziału Lubelskiego PTE patronował sprawie powiązania nauki z praktyką gospodarczą, będąc inicjatorem i współorganizatorem kilku udokumentowanych konferencji naukowych:

- Pracownik socjalistycznego zakładu pracy (1976),
- Sejmik ekonomistów czterech województw (lubelskie, chełmskie, zamojskie, białskopodlaskie) w 30-lecie PTE w Lublinie,
- Struktura gospodarcza Lubelszczyzny (1978),
- Ekonomiczno-organizacyjne problemy usług (1978),
- Efektywność przemian form i struktur organizacyjnych w przemyśle (1978),
- Model organizacyjny ośrodka badawczo-rozwojowego przemysłu (1979).

Na sesji naukowej zorganizowanej przez Zakład Historii Gospodarczej i Myśli Ekonomicznej UMCS wspólnie z Towarzystwem Regionalnym Hrubieszowskim (Hrubieszów 1977 r.) Profesor wygłosił referat: „Działalność gospodarcza Stanisława Staszica”. Podczas sesji popularnonaukowej „Oświata dorosłych w 60-leciu Polski” organizowanej przez CRZZ i ZG ZNP (Lublin 1978) zaprezentował referat: *Rozwój nauki i szkolnictwa wyższego w Lublinie*. Na Krajowym Sympozjum „Przeobrażenia wsi i rolnictwa w 35-leciu PRL” przedstawił referat: „Reforma rolna Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego” (Lublin 1979). Na sesji naukowej zorganizowanej przez Wydział I Nauk Społecznych PAN, UMCS i Zamojskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Zamościu w 1980 r. zaprezentował swoją pracę *Działalność Andrzeja Zamoyskiego na polu kodyfikacji praw*. Podczas sesji naukowej z okazji 750-lecia Łukowa, zorganizowanej przez Uniwersytet Warszawski i Towarzystwo Regionalne w Łukowie wygłosił referat na temat życia kulturalnego w Łukowie w okresie międzywojennym.

Profesor zaznaczył się też referatami naukowymi na wielu konferencjach i sympozjach zagranicą, m.in. w Erewaniu (1974) „Rozwój gospodarczy Polski Ludowej”, Lock Haven (1978) „System edukacji narodowej w PRL”, Umea (1981) „Badania nad historią gospodarczą w Polsce”, Innsbruck (1983) „Warsztat naukowy historyka gospodarczego”, Lecce (1985) „Historia społeczno-gospodarcza w Polsce Ludowej”. Brał też aktywny udział w polsko-austriackiej sesji naukowej „Odsiecz wiedeńska i stosunki polsko-austriackie w latach 1683—1983”. Wygłosił na niej referat nt. „Wpływu ustawodawstwa austriackiego na przemiany społeczno-gospodarcze wsi polskiej w XVIII wieku”.

Prof. dr hab. Ryszard Orłowski przyczyniał się w istotny sposób do rozwoju młodej kadry naukowej. Był promotorem czterech obronionych prac doktorskich:

— Józefa Dudy: *Urządzenia gospodarcze Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego na tle przemian w rolnictwie Królestwa Polskiego* (1972),

— Tadeusza Mazura: *Rozwój demograficzny guberni lubelskiej w latach 1867—1912 na tle przeobrażeń społeczno-ekonomicznych* (1977),

— Kazimierza Drączkowskiego: *Rozwój stosunków społeczno-ekonomicznych wsi w okresie od XVIII do drugiej połowy XX wieku* (Studium szczegółowe na przykładzie wsi Niedrzwica Kościelna w województwie lubelskim), (1979),

— Stanisława Dudy: *Teoria rozwoju społeczno-gospodarczego Stanisława Grabskiego* (1979).

Profesor był recenzentem 16 rozpraw doktorskich i 2 habilitacyjnych (bronionych w UMCS, UW, UŁ i WSP w Krakowie).

Profesor R. Orłowski ma bardzo poważne osiągnięcia w pracy dydaktycznej. Zajęcia dydaktyczne rozpoczął w 1951 r. w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie jako młodszy asystent. Prowadził ćwiczenia z historii nowożytnej i najnowszej Polski. Po przeniesieniu się do UMCS w grudniu 1952 r. podjął pracę starszego asystenta Katedry Historii Powszechnej, a w roku następnym w związku ze zmianą struktury organizacyjnej Wydziału Humanistycznego przeniesiono go do Katedry Historii Powszechnej Nowożytnej i Najnowszej. Podjął wówczas zajęcia ćwiczeniowe i proseminaryjne z historii powszechnej nowożytnej i najnowszej oraz samodzielny wykład z historii narodów ZSRR. W 1961 roku przeniósł się do Katedry Historii Gospodarczej, zorganizowanej przez prof. dr. hab. Stanisława Hoszowskiego. W ramach nowych obowiązków objął ćwiczenia z historii gospodarczej na Wydziale Humanistycznym oraz wykład z tego przedmiotu w sekcji geografii ekonomicznej Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi. Równolegle wykladał historię gospodarczą w punktach konsultacyjnych WSNS w Lublinie i Stalowej Woli. Z chwilą uruchomienia Wydziału Ekonomicznego w 1965 r. przeniesiono Profesora tam wraz z Katedrą Historii Gospodarczej, powierzając mu jej kierownictwo. Zajęcia dydaktyczne z historii gospodarczej w formie wykładów prowadził na swoim wydziale, wydziale BiNoZ oraz w powołanych przez UMCS punktach konsultacyjnych studiów ekonomicznych w Rzeszowie, Tarnobrzegu i Mielcu. W roku akademickim 1967/1968 podjął również prowadzenie seminariów magisterskich i dyplomowych na studiach dziennych i zaocznych. Po uzyskaniu tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego, jak dawniej, prowadził zajęcia dydaktyczne w pełnym wymiarze pensum, a więc wykład i seminaria magisterskie na studiach dziennych i zaocznych. Dotychczasowym plonem pracy dydaktycznej jest 692 prace magisterskie i 254 prace dyplomowe studiów I stopnia. Czworo spośród magistrantów Profesora zdobyło nagrody i wyróżnienia za swoje prace dyplomowe. B. Wereszczyńska otrzymała nagrodę Zarządu Głównego ZNP z fundacji doc. dr. Marciniaka za pracę *Działalność ekonomiczna ZNP na Lubelszczyźnie w okresie PRL* (1975 r.). A. Piech-Zajączkowska za pracę *Powstanie i rozwój Lubelskich Fabryk Wag* uzyskała III nagrodę WKZZ w Lublinie (1977 r.). Obszerny skrót pracy opublikowany został w „Kalendarzu Lubelskim”. Nagrodę III stopnia WKZZ otrzymała H. Mazur za pracę *Działalność ekonomiczna Rady Zakładowej ZNP w UMCS w latach 1966—1976* (1978). Andrzej Szalak wyróżniony został w konkursie im. A. Zawadzkiego za pracę *Straty w niemieckim potencjale ekonomiczno-militarnym w Lubelskiem w czasie II wojny światowej* (1977).

SUMMARY

In September 1990, forty years have passed of the research work of Professor Ryszard Orłowski. He began his work at the Higher Pedagogical School of Cracow, but his whole career is connected with Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, where he arrived in 1952. Ryszard Orłowski undertook his studies on the Zamoyski Ordinance and the activity of A. Zamoyski and the effect of this work were two books and books and a number of articles. These works made Professor one of the highly estimated experts, especially on the economic history of Poland in the period of Renaissance. In his further work he broadened both the territorial and chronological frameworks. He also enlarged the range of his interest by new issues, inspired by practice (the history of professional teachers' movement, the current economic problems of the Lublin area). Prof. Orłowski is a typical example of an economic historian who manages to connect regional and economic problems, taking into consideration the socio-economic phenomena in the chronological order. Professor distinguished himself by a number of scientific papers at many conferences and symposiums in the country and abroad. He has also contributed much to the scientific output of the Faculty of Economy at MCS University as the editor of the economic section of „Annales UMCS”.

WYKAZ WYBRANYCH PUBLIKACJI
PROF. DR. HAB. RYSZARDA ORŁOWSKIEGO
(W PORZĄDKU CHRONOLOGICZNYM DO 1990 R.)

1956

1. *Kontakty naukowe Katedry Historii Powszechnej UMCS z historykami NRD*. „Przegląd Zachodni” 1956 T. 3 nr 9—12 s. 398—399.
2. *Mikołaj Stworzyński, nieznaną inwentaryzator grodzisk południowej Lubelszczyzny z początków XIX w.* (Aut.: Gurba Jan, Orłowski Ryszard, „Wiadomości Archeologiczne” 1956 T. 23 z. 1 s. 66—71.
3. *Osiągnięcia Annales UMCS*. „Kamena” 1956 nr 6 s. 34—36.
4. *Położenie chłopów w dobrach Ordynacji Zamojskiej w drugiej połowie XVIII w.* Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio F, 1952 vol. 7 1956 s. 107—170.
5. *Wizyta historyków niemieckich w Katedrze Zespołowej Historii Powszechnej UMCS w Lublinie*. „Przegląd Zachodni” 1956 T. 1 nr 1—4 s. 430.

1957

6. Recenzja: Bordowska Helena: *Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie*, Warszawa 1956. *Poznajemy historię Lubelszczyzny*. „Kamena” 1957 nr 20 s. 5, 8.
7. Recenzja: *Księga Pamiątkowa Dziesięciolecia UMCS w Lublinie 1944—1954*, Lublin 1955. „Kwartalnik Historii Nauki” 1957 nr 1 s. 167—168.

1958

8. *Kronika naukowa (lubelskiego środowiska historycznego)*. „Rocznik Lubelski” 1958 T. 1 s. 270—279.
9. *Naučnaja sessija Ljublinskogo Universiteta posvjascennaja 40-letiju Velikoj Oktjabr'skoj Socjalisticeskoj Revoljucii*. (Aut.: Mazurek Zofia, Orłowski Ryszard. Institut Slavjanovedenija AN SSSR. Kratkie soobscenija 1958 nr 26 s. 128—129.
10. *Problematyka historyczna „Annales” UMCS*. (Aut.: Gurba Jan, Orłowski Ryszard, Danielewicz Jerzy. „Rocznik Lubelski” 1958 T. 1 s. 279—287.
11. *Sesja historyczna w Łukowie*. „Wiadomości Historyczne” 1958 nr 6 s. 451—452.
12. Recenzja: Brodowska Helena: *Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie*. Warszawa 1956. „Rocznik Lubelski” 1958 T. 1 s. 256—259.

1959

13. *Sesja historyczna w Łukowie*. „Kwartalnik Historyczny” 1959 z. 1 s. 279—280.
14. *Z przeszłości miasta Łukowa*. (Aut.: Orłowski Ryszard, Szaflik Józef Ryszard. [W] *Z przeszłości Ziemi Łukowskiej*. Lublin 1959 s. 15—42.
15. Redakcja: *Z przeszłości Ziemi Łukowskiej*, Materiały sesji naukowej poświęconej przeszłości miasta Łukowa i Ziemi Łukowskiej, odbytej w dniu 28 IX 1958 r. Red.: Orłowski Ryszard, Szaflik Józef Ryszard. Lublin, Lub. Spółdz. Wyd. 1959 8° 188 s., tab., mapy, il., portr.

1960

16. *Bibliografia prac Juliusza Willaume'a*. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio F, 1956 vol. 11 1960 s. 171—178.
17. *Koloniści-rolnicy niemieccy w Ordynacji Zamojskiej w końcu XVIII wieku*. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio F, vol. 12 1960 s. 157—179.
18. *Regionalne sesje naukowe w Łukowie i Chełmie*. „Rocznik Lubelski” 1960 T. 3 s. 328—330.

19. *Trzydziestopięciolecie pracy naukowej prof. Juliusza Willaume'a*, „Kwartalnik Historyczny” 1960 nr 2 s. 500.
20. *Trzydziestopięciolecie pracy naukowej prof. Juliusza Willaume'a*, „Rocznik Lubelski” 1960 T. s. 321—322.
21. *Z dziejów organizacji handlu splotnego w Ordynacji Zamojskiej w końcu XVIII wieku*. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio F, 1956 vol. 11, druk 1960 s. 81—100.

1961

22. Recenzja: *Ziemia Chełmska. Materiały sesji naukowej historyków odbytej w Chełmie 21 VI 1959 r.*, Lublin 1961, „Rocznik Lubelski” 1961 T. 4 s. 324—327.

1962

23. *Dzieje miasta Łukowa*. (Aut.) Orłowski Ryszard, Szaflik Ryszard. Lublin, Wyd. Lub. 1962 8° 1969 s., nlb. 3, il., portr., tab., plan, bibliogr.
24. *O rolnictwie wieku XVIII czyli o zapomnianej książce Andrzeja Chylińskiego*, „Kalendarz Lubelski” 1963 druk 1962 s. 130—132.
25. *II Ogólnopolski Zjazd Studentów Kół Naukowych Historyków*, „Kwartalnik Historyczny” 1962 z. 4 s. 1008—1010.
26. *Opór włościan i formy walki klasowej w Ordynacji Zamojskiej w drugiej połowie XVIII stulecia*. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio F, 1959 vol. 14, druk 1962 s. 139—177.
27. *Położenie i walka klasowa chłopów w Ordynacji Zamojskiej w drugiej połowie XVIII wieku*. Lublin, Wyd. Lub. 1963 8° s. 237, nlb. 3, tab. 1, tabl. skł. 1, mapa, bibliogr.
28. *Uwagi o położeniu chłopów w kluczu kraśnickim w drugiej połowie XVIII stulecia* [W:] *Z dziejów powiatu kraśnickiego*. Lublin 1964 s. 168—179.
29. Recenzja: *Rocznik Łódzki* (pośw. problematyce agrarnej), 1960 T. 3, „Rocznik Lubelski” 1962 T. 5 s. 318—321.
30. Recenzja: *Hirsz Zbigniew: Położenie chłopów w kluczu janowskim w drugiej połowie XVIII w.* Red.: Orłowski Ryszard. Lublin, Wyd. Lub. 1962 8° 99 s., il., portr., tab., mapy.
31. Recenzja: *Bartyś Julian: Nizinna hodowla owiec w II połowie i I połowie XIX wieku na przykładzie dóbr Ordynacji Zamojskiej*, Wrocław 1963, „Rocznik Lubelski” 1963 T. 6 s. 248—250.
32. Recenzja: *Puławy*. Materiały z sesji popularnonaukowej, Lublin 1964. „Rocznik Lubelski” 1964 T. 7 s. 237—239.

1965

33. *Działalność społeczno-gospodarcza Andrzeja Zamojskiego (1757—1792)*. Rozprawa habilitacyjna. Lublin, UMCS 1965 8° XI 324 s., tab., bibliogr.
34. *Działalność społeczno-gospodarcza Andrzeja Zamojskiego w latach kanclerstwa*, „Rocznik Lubelski” 1965 T. 8 s. 103—130, tab.

1966

35. *Blaski i cienie Lubelszczyzny w XVII i XVIII wieku* [W:] *Lubelszczyzna w Tyśnięciecu Polski*. Referaty na sesję zorganizowaną przez UMCS i Kuratorium Okręgu Szkolnego Lubelskiego, 18—19 XII 1966. Lublin 1966 s. 49—92, bibliogr.
36. *Kształcimy kadry ekonomistów*. „Widnokrąg” dodatek do „Nowin Rzeszowskich” 1967 nr 17 s. 1.
37. *Oczynszowanie włościan w dobrach Andrzeja Zamojskiego*. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio H, 1967 vol. 1 s. 119—140.
38. *Z dziejów materialnego poparcia powstania kościuszkowskiego w Lubelskiem*. „Rocznik Lubelski” 1967 T. 10 s. 171—178.

1968

39. *Dzieje dóbr Ordynacji Zamojskiej do końca Rzeczypospolitej szlacheckiej*. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio H, vol. 2 s. 145—169.
40. *Lubelski ośrodek akademicki*, „Głos Nauczycielski” 1968 nr 17 s. 7.
41. *Na co dzień z młodzieżą*. „Przegląd Publicystyki Krajowej” 1968 nr 17 s. 1080—1081.
42. *Stan organizacyjny Wydziału Ekonomicznego UMCS i perspektywy jego rozwoju*. (Aut.:) Holtzman Władysław, Orłowski Ryszard, Woś Augustyn. Lublin Wyd. Ekon. 1968 4° 21 s.
43. *Kształcenie kadr ekonomicznych w punktach konsultacyjnych UMCS*. (Aut.:) Kwiecień Władysław, Orłowski Ryszard [W:] *Szkolne formy oświaty dla pracujących*. Materiały na konferencję nt. „Wiedza i kwalifikacje czynnikiem rozwoju gospodarstwa społecznego i kulturalnego kraju”. Toruń 16—18 X 1969, Warszawa 1969 s. 38—41, tab., bibliogr.
44. *Ordynacja Zamojska* [W:] *Zamość i Zamojszczyzna w dziejach i kulturze polskiej*. Zamość PTN 1969 s. 105—124.
45. *Praca Zarządu Okręgu ZNP w lubelskim środowisku uczelnianym*. „Rocznik Ogniska Nauczycielskiego w Lublinie” 1969 T. 2 s. 189—191.
46. Recenzja: *Tatara-Hoszowska Władysława: Rola nauczycielstwa w rozwoju ruchu spółdzielczego w Polsce w latach 1918—1958*. Warszawa 1966. „Rocznik Ogniska Nauczycielskiego w Lublinie” 1969 T. 2 s. 242—243.
47. Nota recenzyjna: *Przegląd Historyczno-Oświatowy. Numer Jubileuszowy w 60. rocznicę działania Związku Nauczycielstwa Polskiego*, 1965 nr 3. „Rocznik Ogniska Nauczycielskiego w Lublinie” 1969 T. 2 s. 238.
48. *Dobra beresteckie na Ukrainie w drugiej połowie XVII wieku*. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio H, 1970 vol. 4 s. 257—264.
49. *Tajne nauczanie w okresie II wojny światowej*, „Sztandar Ludu” 23 XI 1970 nr 261.
50. *Kształcenie kadr ekonomicznych w punktach konsultacyjnych Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej*. (Aut.:) Kwiecień Władysław, Orłowski Ryszard [W:] *Wiedza i kwalifikacje czynnikami rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego kraju*. Warszawa 1971 s. 172—178, tab.
51. Wstęp. (Aut.:) Orłowski Ryszard, Śladkowski Wiesław (nie podpis.). [W:] *Strajk Nauczycielski 1937 roku. Materiały i źródła*. Lublin 1971 s. 1—5.
52. *Wybór materiałów źródłowych: Orłowski Ryszard, Śladkowski Wiesław [W:] Strajk nauczycielski 1937 roku. Materiały i źródła*. Lublin 1971 s. 194—289.
53. Redakcja: *Strajk nauczycielski 1937 roku. Materiały i źródła*. Red.: Orłowski Ryszard, Śladkowski Wiesław. Lublin, ZNP Zarz. Okr. Komisja Historyczna 1971 8° 292 s.
54. Wywiad: *Ekonomiści o gospodarce*. (Wypow. m.in.:) Orłowski Ryszard. Rozm. przepr. Jerzy Dzieciolowski. „Życie Gospodarcze” 1971 nr 15 s. 3.
55. Wywiad: *Freundschaft weiter gefestigt*. (Wypow.:) Kowalik Tadeusz, Orłowski Ryszard, „Forschung Lehre Praxis”. Organ der Gewerkschaft Wissenschaft 1971 nr 6 s. 3.
56. *Głos w dyskusji (nt. zaocznych studiów) [W:] Aktualne problemy integracji nauki i oświaty*. Warszawa 1972 s. 196—197.
57. Konsultacja naukowa (wyd.:) Borowiec Janusz, Bryniarska Krystyna. Przylepa Anna: *40 laty pracy Szkoły Spółdzielczej w Natęczowie*. Warszawa, CRS 1972 s. 151.
58. *Rychter Ignacy Łojola [W:] Słownik pracowników książki polskiej*. Warszawa 1972 s. 777.
59. Recenzja: *Lubelskie. Rozwój województwa w Polsce Ludowej*. Warszawa 1971; „Kamena” 1972 nr 6 s. 11.

1973

60. *Program działalności Sekcji Nauki. Projekt* (oprac. przez Komisję Uchwał i Wniosków na podstawie dyskusji i postulatów I części VI Krajowej Konferencji Sekcji Nauki). (Przew. Komisji:) Orłowski Ryszard. Warszawa, ZNP Zarz. Gł. 1973 8° 22, 10, 2 s.

61. *Sprawozdanie Zespołu Nauki i Szkolnictwa Wyższego*, przedstawione przez przewodniczącego Zespołu kol. doc. dra Ryszarda Orłowskiego. [W:] *XI Krajowy Zjazd Delegatów ZNP. Materiały i dokumenty*. Warszawa 1970 s. 70—71.

1974

62. *Między obowiązkiem obywatelskim a interesem własnym*. Andrzej Zamojski 1717—1792. Lublin, Wyd. Lub. 1974 s. 261.
63. *Powstanie Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej*. „Mówią wieki” 1974 nr 9 s. 11—16.
64. *Problemy rozwoju Wydziału Ekonomicznego*. (Aut.): Holtzman Władysław, Orłowski Ryszard. Lublin, UMCS Wyd. Ekonom. 1974 16° 2 nlb. XXXVIII s. (+ Bibliografia publikacji pracowników naukowych Wyd. Ekonom. UMCS za 1. 1965—1971 oprac. Gaworczyk Teresa, Olczak Jadwiga, s. XIV, 81).

1975

65. *Problemy ekonomicznego rozwoju Narodnej Pol'si za 30 lat (1944—1974 gg.)*. [W:] Bratskoe sodruzestvo. (Materiały naukowej sessii posvjascennoj 30-letiju Pol'skoj Narodnoj Respubliki). Erevan 1975 s. 72—87.
66. *Zaoczne studia ekonomiczne dla pracujących*. (Aut.): Orłowski Ryszard, Kwiecień Władysław. [W:] *Prawnicze, administracyjne i ekonomiczne studia wyższe w Rzeszowie 1959—1974*, Rzeszów 1975 s. 33—48, il.
67. *Kultura ekonomicznego myślenia i działania*. „Sztandar Ludu” z 22—23 XI 1975.

1976

68. *Udział Andrzeja Zamojskiego w pracach Komisji Edukacji Narodowej*. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio F, 1974 vol. 29, druk 1976 s. 95—103.
69. *Współpraca Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z uczelniami zagranicznymi*. „Życie Szkoły Wyższej” 1976 nr 7/8 s. 3—10.

1977

70. *Wstęp (do ankiety z 1958 r. i relacji na temat tajnej oświaty w Lubelskiem w czasie II wojny światowej)*. (Aut.): Orłowski Ryszard, Śladkowski Wiesław (nie podpis.). „Rocznik Ogniska Nauczycielskiego w Lublinie” 1974 T. 5, druk 1977 s. 119—120.
71. *Problemy społeczno-gospodarcze Lubelszczyzny XVII i XVIII stulecia*. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio F, 1977 vol. XXXII 4 s. 63—86.
72. *Koncepcja rozwoju makroregionu w świetle zadań planu 5-letniego na lata 1976—1980*, (Aut.): ..., H. Szponad. Lublin. Druk UMCS 1977 s. 27 nlb. 1, s. il.
73. *Recenzja: 50 lat Związku Nauczycielstwa Polskiego w województwie katowickim 1922—1972*, Katowice 1972. „Rocznik Ogniska Nauczycielskiego w Lublinie” 1974 T. 5, druk 1977 s. 213—214.

1978

74. *Sprawozdanie z działalności Uniwersytetu w roku akad. 1977/78*. [W:] *Sprawozdanie z działalności UMCS za rok akademicki 1977/78*. Lublin 1978 s. 1—54.
75. *The system of national education in the Polish Peoples' Republic*, s. 15. Powielany referat w języku angielskim na Konferencję w Uniwersytecie Lock Haven.

1979

76. *Rozwój społeczno-gospodarczy makroregionu środkowowschodniego w świetle założeń Planu 5-letniego 1976—1980*, doniesienia tymczasowe. „Folia Societatis Scientiarum Lublinensis” vol. 21 1979, Hum. 2 s. 99—104 wespół z H. Szponarem.
77. *Rozwój społeczno-gospodarczy makroregionu środkowowschodniego w świetle zadań planu 5-letniego na lata 1976—1980*. [W:] *Z problematyki budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego*, pod red. W. Skrzydły, Lublin 1979, Wydawnictwo Lubelskie, s. 27—48.
78. *Związki Uniwersytetu z uczelniami zagranicznymi*. [W:] *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej 1944—1979*. Lublin 1979, s. 111—128.
79. *Związki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej z uczelniami zagranicznymi*. „Życie Szkoły Wyższej” 1979 nr 7/8 s. 27—35.

1980

80. *Działalność Andrzeja Zamojskiego na polu kodyfikacji praw*. „Palestra” 1980 nr 7 s. 11—19.
81. *Pierwsze dziesięciolecie Wydziału Ekonomicznego UMCS 1964—1974*. „Rocznik Ogniska Nauczycielskiego w Lublinie”, za lata 1978—1979, druk 1980 nr 7/8 s. 199—211.
82. *Piętnastolecie działalności Wydziału Ekonomicznego UMCS*, „Problemy Ekonomiczne” 1980 nr 3 s. 7—15.
83. *Wstęp do „Rocznika Ogniska Nauczycielskiego w Lublinie” 1978—1979*, druk 1980 nr 6/7, s. 5.
84. *Związki Wydziału Ekonomicznego z gospodarką narodową*. Wywiad z prorektorem UMCS prof. dr. hab. R. Orłowskim przeprowadzony przez M. Zielińskiego. „Informator UMCS” 1980 nr 3/15, s. 5—7.
85. *Rec.: Z dziejów zawodowego ruchu nauczycielskiego na Pomorzu Gdańskim w latach 1918—1973*. „Rocznik Ogniska Nauczycielskiego w Lublinie” 1978—1979, druk 1980 nr 6/7 s. 230—231.

1981

86. *Untersuchungen zur polnischen Wirtschaftsgeschichte*. Umea 1981, s. 1—17. W serii: Institutionen für ekonomisk historia Umea Uniersitet. Nr 1 1981.
87. *Piotrowski Szymon Tadeusz (1858—1918)*. *Polski Słownik Biograficzny*, T. XXVI/3 z. 110. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1981 s. 513—514.

1982

88. *Historia gospodarcza dla ekonomistów*. Lublin 1982 s. 450. Wespół z J. Dudą.

1983

89. *Stanowisko dworu wiedeńskiego wobec Ordynacji Zamojskiej*. [W:] *Wiktoria wiedeńska i stosunki polsko-austriackie 1683—1983*. Pod redakcją W. Śladkowskiego i A. Witusika. Lublin 1983 s. 166 185.
90. *Dr Leszek Kuncewicz*. „Problemy Ekonomiczne” 1983 nr 2.

1984

91. *XX Years of Economic Department (1965—1985)*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska sectio H 1984, druk 1985, vol. XVIII s. 7—8.

1985

92. Rec.: U. Wich: *Aglomeracja lubelska i czynniki kształtujące jej rozwój*. „Biuletyn Informacyjny”, Lublin 1985, s. 75—76.

1986

93. Leon Piotr Klimecki działacz polonijny w Szwajcarii w latach 1909—1920, „Rocznik Polonijny” 1986 nr 7—8.
94. *Wirtschaftsgeschichte in Polen*. „Annali Del Dipartimento Di Science”, Storiche E Sociali IV — 1985.

1987

95. *Polacy w Wilhelmsburgu*. Recenzja pracy E. Hauschildt: *Polnische Arbeitsmigranten in Wilhelmsburg während des Kaiserreichs und der Weimarer Republik*. Dortmund 1985, „Akcent” 3:1987 s. 177—179.

1988

96. Z działalności Związku Nauczycielstwa Polskiego w lubelskim ośrodku akademickim [W:] *Zarys dziejów Związku Nauczycielstwa Polskiego na Lubelszczyźnie w latach 1905—1985*. Lublin 1988 s. 221—242.
97. *Historia gospodarcza dla ekonomistów*, Lublin 1988 s. 364, wydanie drugie, wspólnie z J. Dudą.
98. *Udział Banku Polskiego i prywatnego kapitału warszawskiego w finansowaniu przemysłu lubelszczyzny w XIX stuleciu*, Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska 1988 vol. XXI s. 341—357, Współ z T. Mazurem.
99. *Zamiast wstępu*. Tamże s. IX—XIII.

1989

100. *Przeobrażenia społeczno-gospodarcze na Lubelszczyźnie w okresie czterdziestolecia PRL* (20 str.), „Region Lubelski” Nr 1 1989. Współ z Z. Miturą.
101. Leon Piotr Klimecki zapomniany działacz społeczny i dyplomata 1889—1968. [W:] *Łuków i okolice XIX i XX w.* Prace Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych Nr 51. Warszawa 1989 s. 147—170.
102. *Związki gospodarcze Lubelszczyzny z Warszawą w XIX stuleciu*. [W:] *Związki Lubelszczyzny z Warszawą w XVIII—XIX wieku*. Warszawa—Łódź 1989 s. 49—82. Współ z T. Mazurem.
103. *Związki Stanisława Staszica z rodziną Zamoyskich w drugiej połowie XVIII wieku*. „Tygodnik Zamojski” 1989.

Sporządziła
mgr Marta Dolecka